

aspirațiile românilor, reformismul imperial vizează o publicitate asiduă. În acest sens, actele oficiale constituie un vehicul de bază prin care ideile luminate au pătruns în masele largi. Practica publicării de acte în limba română învederează modernizarea sistemului de conducere, care (în spiritul absolutismului luminat) dorea să fie mai puțin legal, și prin urmare, în acord cu constituționalismul exclusivist al „națiunilor recunoscute”, cât legitim, în concordanță cu noile raporturi de forță în devenire (prin constituirea mișcării naționale a românilor).

Valoarea ca izvor a acestor acte oficiale este evidențiată în numeroase sugestii vizînd posibile direcții de cercetare și constituirea de noi problematici. La nivelul puterii centrale actele pot lămuri aspecte legate de acțiunea politică (mecanismele ce decizie și control), după cum la nivelul mișcării naționale românești ele oferă posibilitatea unei situări mai exacte în „contextul juridic oficial în limtele căruia evoluează și la care se raportează” (p. 42). O astfel de investigație va conduce în mod cert pe o cale mai puțin bătătorită pînă în prezent. Efectele publicității în planul mentalității sociale se impun de la prima vedere. Analize de detaliu pot indica, în ce fel aceste acte au contribuit la constituirea și încetățenirea la nivelul maselor a unei terminologii politice, modalitatea în care au intrat în circuitul românesc concepte noi. Se va rupe astfel cercul în care imobilizase orientarea exclusivă asupra istoriei cărții astfel de cercetări.

I. WOLF

Csetri Elek, Imreh István, *Erdély változó társadalma 1767—1821* (Societatea ardeleană în perioada 1767—1821), Bukarest, Kriterion, 1980, 141 p.

Departa de a fi o descoperire tardivă în științele istorice și sociale, cuantificarea este o poziție de mult elaborată. Veacul al XVIII-lea, cu concepția lui sumativă despre societate, înțeleasă ca un agregat mecanic de indivizi, a impus în istoriografie genul statistic — în Transilvania orientat mai mult spre statistica descriptivă germană, decît spre aritmetica politică engleză — iar teoria statului a reclamat instituționalizarea oficială în epocă a preocupărilor de statistică. Există, desigur, diferențe considerabile între metodele de cuantificare contemporane și tehnicile statistice ale epocii de pionierat, astfel încît apelel celor doi autori la Marc Bloch sau Maurice Druon reprezintă un recurs la un punct de vedere ce se bucură de notorietate în primul rînd în istoriografia franceză, de la care au plecat, de altfel, impulsurile decisive înspre o nouă conștientizare metodologică a metodelor cantitative.

Sîntem deprinși cu un anumit schematism al analizelor de structură socială. Istoricii operează îndeobște cu caracterizări globale de proveniență sociologică ce pornesc de la supoziții abstracte, întemeiate pe realități sociale constituite, maturizate și stabile. Nu de puține ori, aceste schematizări au un caracter speculativ și nu concordă cu realul concret. Analizele de structură socială cu care ne-am obișnuit ne dezvăluie mecanismul de funcționare a unei societăți feudale constituite în mod exclusiv din nobili și iobagi. Din punct de vedere so-

ciologic, se poate face, desigur, abstracție de varietatea diferențierilor sociale din cadrul unei societăți, pentru a desprinde realitatea unui proces comun. Anumite grupuri sociale reprezintă un caracter semnificativ, deoarece dinamica lor este orientată spre o structurare globală a societății. În acest sens, în evul mediu, nobilii și iobagii constituie, desigur, elementele hotărâtoare ale vieții sociale. Cele două grupuri sociale mențin echilibrul de ansamblu între variatele grupuri constitutive societății totale. Cele două grupuri justifică un interes privilegiat, deoarece ele constituie chiar clasele sociale ce generează structura fundamentală a societății. Din punct de vedere istoric însă, pentru fiecare caz particular este pus în discuție gradul său specific de identitate cu structura socială fundamentală. De aceea, nu putem decât subscrie la imperativul formulat și de această cercetare că orice considerații generale cu privire la structuri sociale trebuie subordonate analizei empirice. Analiza istoricului trebuie să opereze cu un concept istoric de structură și nu cu unul sociologic, de consonanță statică, iar atenția trebuie, prin urmare, acordată tuturor categoriilor sociale.

Intenția autorilor este aceea de a întemeia judecățile noastre despre feudalismul târziu în Transilvania pe date și modele statistice. Pornind de la conscripțiile de dare din anii 1767, 1791, 1808 și 1821 și datele furnizate de literatura statistică a epocii, autorii ne oferă o imagine diferențiată pe unități politico-administrative (comitatele ardelenne și districtul Făgăraș, comitatele din Partium și districtul Kővár, scaunele săsești, scaunele secuiești și câteva locuri taxale reprezentative). Cele 58 de tabele din anexă și numeroase grafice reconstituie structurile formale în epocă. Interpretarea datelor reclamă prudență, ele comportând discuții și precizări metodologice: în analiza vieții sociale, indicatorii juridico-politici care determină structura categorială au un inevitabil caracter deformant. Ne găsim în fața unor procese de durată medie, dinamismul social înfățișându-se astfel deosebit de complex. În aparență, datele ne indică mai degrabă o autoreglare decât o dezintegrare a sistemului, elementele de de structurare, de depărtare de la vechile structuri fiind puține, dar semnificative pentru structura socială aflată într-o devenire capitalistă lentă, dar continuă. Interpretările autorilor tind spre o imagine renovată a structurilor sociale. Investigare laborioasă, ce a solicitat un volum imens de muncă, propunând judecăți mai nuanțate și întemeiate științific și cuprinzând numeroase sugestii, cartea lui Csetri E. și Imreh I. constituie sub aspect metodologic un nou punct de reper în cercetarea perioadei de tranziție de la feudalism la capitalism.

I. WOLF